



# Nautapihatto paimenkoiran työskentely-ympäristönä

Teksti: Helena Pesonen

Sisätiloissa pyritään vaikuttamaan vain niihin eläimiin, keitä tarvitsee liikuttaa. Koira ei saa häiritä eläimiä ennen kuin sille näytetään ne eläimet, jotka on valittu työskennettäväksi. KP Riha hakemassa lehmien joukosta robotille vietäviä.

KUVA ANN-MARI LINTUNEN

**S**uomen ilmasto asettaa omat raaminsa kotieläinten pidolle ja rakennuksille. Paimenkoirille riittää töitä pitkällä sisäruokintakaudella, mutta työskentely kotieläinrakennuksen seinien sisällä, vaihtelevilla alustoilla poikkeaa monessa suhteessa laiduntyöskentelystä, johon bordercolliet ja kelpiet on ensisijaisesti luotu. Meidän pohjoisen kotieläintilallisten onneksi paimenkoirat ovat sopeutuvaisia työnarkomaaneja. Kuten vanha brittisanonta kuuluu: "They were bred for work and work only" eli vapaasti käännettynä "Nämä [koirat] on luotu ainoastaan työhön." Suomen Paimenkoirayhdistyksen perusradassa on yhtenä koiraa arvosteltavana eläinten ajo häkkiin, siellä oleminen ja eläinten otto pois häkistä. Tämä kohta ei ole suoraan verrannollinen koiran kykyyn työskennellä sisätiloissa, mutta kertoo, kuinka rennosti koira pys-

tyy olemaan ja toimimaan lähellä eläimiä, tärkeä taito ahtaissa sisätiloissa.

Tämä kirjoitus pohjautuu omiin kokemuksiini koiran käytöstä kylmäpihatossa lampailla ja naudoilla sekä lämminpihatossa naudoilla. Haluan tässä kohtaa korostaa, että tapoja työskennellä on erilaisia ja joka tilalla on omat, hyväksi havaitut toimintatapansa. Ongelmakohdat ovat myös joka tilalla omanlaisensa, oli kyse koiran, paimennettavien eläinten tai ohjaajan käyttäytymisestä. Parsinavetassa työskentelyyn pätee pitkälti samat asiat kuin pihattoon. Lypsyasemakoiran opettamista en tässä jutussa sen erikoisemmin käsittele, asiasta on erinomainen artikkeli Paimenen polulle-kirjassa. Samassa kirjassa on myös enemmän selostettu koiran työskentelyä parsinavetassa.

Mikäli tilalla on koiralle tiedossa paljon sisätoimia, olisi pennunostajan hyvä kysellä, kuinka pentueen vanhemmat toimi-

vat sisätiloissa. Luovutusikäisen pennun paimennusominaisuuksista on vaikea sanoa mitään, mutta pentutesteissä testataan alusta-arkuutta, joka kertoo paljon pennun kyvystä työskennellä erilaisilla alustoilla. Toki koulutuksella muokataan koiraa haluttuun suuntaan, mutta alusta-arasta koirasta ei välttämättä koskaan tule yhtä rentoa sisätyöskentelijää kuin koirasta, jolle alustat eivät ole ongelma. Ääniarkuuteen kannattaa kiinnittää huomiota pentua valitessa. Paimenkoirien tulee reagoida ohjaajan pieniinkin käskyihin, toisilla koirilla tämä ominaisuus on hiukan liian voimakas, eivätkä ne kestä kovia ääniä ilman huolellista totuttamista.

Kylmäpihatto kestokuivikkeella on paimenkoiralle suhteellisen mukava paikka työskennellä. Kylmäpihattojen seinät ovat yleisesti puusta tehty, äänet eivät kuiu ja kuivikepohja on tassuille miellyttävän



Arjen työt sujuvat niin nautoilta kuin koiralta ilman hämminkiä, kun niille molemmille on annettu aikaa oppia ja tottua rutiineihin.

KUVA HELENA PESONEN

pehmeä. Mahdollisiin moottorityökoneiden ääniin pitäisi jokaisen paimenkoiran olla tottunut, kulkevathan ne mukana töissä autoissa, traktoreissa, pienkuormaajissa tms.

Vaikka karsinat olisivat kuinka suuret ja eläintiheys minimaalinen, on sisätila aina erilainen paikka koiralle työskennellessä verrattuna avoimiin laitumiin. Eläimet ovat lähellä ja koiran on pystyttävä kiertämään hyvinkin ahtaista paikoista eläinten ja seinän välistä esimerkiksi siirrettäessä eläimiä karsinasta toiseen. Jos lampaat/naudat eivät ole kunnolla totutettu paimentamaan koiraan, toisin sanoen koiratut, voivat ne kokea paimenkoiran uhkana ja yrittää puolustautua puskemalla tai

potkimalla. Tällaisissa tapauksissa etenkin nuoren koiran kohdalla on ohjaajan oltava hereillä ja koko ajan koiran apuna sekä turvana. Ikävät kokemukset ja fyysiset kolhut saattavat jättää nuoreen koiraan parantumattomat henkiset kolhut, joiden paikkaaminen vie parhaassakin tapauksessa paljon aikaa.

Sisätiloissa työskennellessä antaa ympäristö ja eläimet koiraan runsaasti painetta, jollain ohjaajan on visusti vältettävä luomasta painetta enempää omalla käytöksellään. Käskyt tulevat rauhallisella äänellä, liikkuminen on rauhallista eikä hosuta tai huidota ylimääräistä. Jos koiraa ei käskyistä huolimatta tee jotain, se harvoin on osoitus itsepäisyydestä, vaan

koira ei yksinkertaisesti kykene tekemään pyydettyä tehtävää. Tässä kohtaa ohjaajan on hyvä vetää henkeä ja miettiä, voisiko tilannetta jotenkin helpottaa, auttaa koiraa ja kannustaa sitä. Seuraavalla kerralla vaadittu sisätyö voi onnistua jo helposti.

Nuorelle koiralle kannattaa antaa aikaa oppia työskentelemään sisällä. Pentua on hyvä totuttaa olemaan mukana lampolassa tai navetassa, vaikka pentu ei vielä töihin kykenisikään. Näin hajut, äänet ja alustat ovat tuttuja, eivätkä aiheuta lisähämmennystä paimennuskoulutuksen jo alettua. Toisille koirille sisätyöt voivat olla alkuun helpompia, eläimet ovat rajatussa tilassa eikä nuorelle koiralle syn-



Eläinten siirrot rakennuksesta ja laitumelta toiselle ovat jokaviikkoisia töitä. Tweed kuljettaa pian poikivat lehmät umpilaitumelta lypsävien seuraan laitumelle.

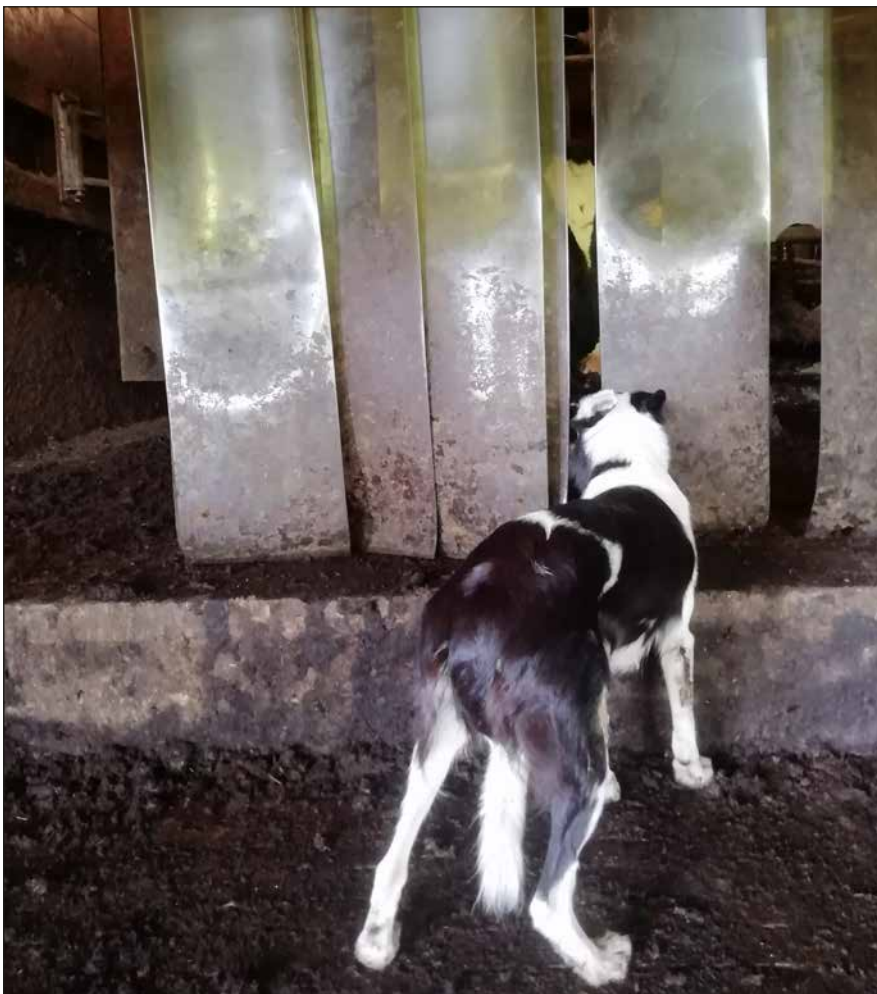
KUVA HELENA PESONEN





Kokeneen ja vanhemman Touhon kanntti pitää navetan sisätöissä. Se odottelee kaikessa rauhassa töiden jatkumista kuivituksen jälkeen. Vaikka kestokuivikepihatto on pääasiassa miellyttävä niin lehmien kuin koiran oleskella, on turve märän ja pitkän turkin kannalta omanlaisensa riesa.

KUVA ANN-MARI LINTUNEN



Navettaratkaisista riippuen koira joutuu työskentelemään huonon näkyvyyden, epäedullisten työskentelykulmien, ahtauden, erilaisten äänimaailmoiden ja monenmoisten pintojen sekamelskassa. Rauhallinen mutta reagoiva, työälykäs ja itseensä luottava koira pärjää parhaiten pihatossa. Iän, koulutuksen ja kokemuksen myötä koiran sekä ohjaajan työ helpottuu.

KUVA ANN-MARI LINTUNEN

ny paniikkia, että eläimet karkaavat pois kontrollista.

Naudat ovat monelle koiralle haastavampia työstää kuin lampaat, isomman kokonsa ja raskaamman liikkumisensa takia. Toki poikkeuksia on molempiin suuntiin.

Lämmin pihatto on todella kova paikka koiralle työskennellä. Koneellinen ilmastointi tuo meteliä, metalliaidat kolisevat, lietekuilusta tulee ammoniakkihöyryä ja lattia on liukas. Betonilattiat ovat kovia ja joustamattomia. Ihmisille on turvasaappaisiin saatavissa jos min-kälaisia pohjallisia ja pehmusteita, mutta koira juoksee omine tassuineen millaisella alustalla vaan. Jatkuvan kovalla alustalla liikkumisen on lisäksi todettu tutkimuksissa lisäävän koirilla riskiä erilaisiin nivelvaivoihin. Etenkin ritiläpalkit ovat koiran tassujen surma, tassut voivat jäädä ritilän väliin, nauta astuu tassun päälle murtaen sen jne.

Omista koirista kaikki ovat suostuneet työskentelemään sisällä lämpimäpihatossa, mutta pitkäkestoiseen työskentelyyn lypsyasemalla on soveltunut kymmenestä koirasta viisi. Nuorelle koiralle on paras opettaa perusteet treenitarhassa ja laitumella, sisätöitä sen mukaan, miten niihin kykenee. Helppo ja mieluisa tehtävä nuorelle koiralla voi olla eläinten työntäminen karsinan nurkkaan kuivituksen ajaksi. Ulkoiluttaminen talvisai-kaan on usein toistuva arkirutiini. Koko karsinan kokoaminen ja ajaminen ulos on yleensä palkitsevaa niin koirasta kuin paimennettavista eläimistä. Vaikeampaa on eläinryhmien erottelu ja lypsyasemalle ajo. Tätä tehtävää en esittelen koiralle ennekuin se osaa jakaa nautoja ulkona. Kaikki lypsettävät eivät mahdu yhtäaikaan asemalla, vaikka miten tunkisi eikä nuori koira tajua, miksi osa laumaa jätetään ja osaa työistetään, jos sille ei ole kerrottu jaon perusteita. Pahimmassa tapauksessa koiran kokoamisvaisto laimenee ja tosipaikan tullen se saattaa jättää osan eläimistä hakematta laitumelta. Kuten kaikessa muussakin, peruskoulutus on tehtävä huolella ennen oikeisiin töihin ryhtymistä.

Robottipihatossa voi olla verraten paljon yksittäisten eläinten kuljetteluja muiden seassa, missä osaavasta koirasta on paljon apua. Varsinkin arkojen



Ohjaalta vaaditaan hyvää eläinsilmää arvioida, että koiralla on tarpeeksi tilaa ja sen on turvallista tehdä navetan sisällä töitä. Työkaverista on pidettävä hyvää huolta.

KUVA HELENA PESONEN

tai kiimaisten eläinten kanssa, joiden liikkeet saattavat olla todella rajuja tai vaihtoehtoisesti suorastaan matelevia, ovat koiran reaktiokyky, vaikuttavuus ja eläintenlukutaito arvossaan. Yleensä haettavien eläinten kohdalla on juuri kyse jostakin poikkeavasta tilanteesta. Poikkeuksena koiran käyttöön, kun jokin lehmä on (yllättäen) poikunut pihattoon, on koira lähetettävä pois paikalta, sillä lehmä hormonihuuruissaan pyrkii usein koiran päälle, ja silloin saattaa ihminenkin jäädä hyökkäyslinjalle.

Sen lisäksi, että koiran on oltava halukas työskentelemään sisällä, se olisi saatava käsittämään, mikä on kulloinkin haettava ja kuljetettava eläin. Vanhempi koira saattaa oppia jutun juonen lähes itsestään, nuoren koiran kanssa täytyy aloittaa helpoista tehtävistä. Kun näitä myöhässä olevia lehmiä haetaan lypsylle, täytyy koiran osata liikkua muita eläimiä häiritsemättä niiden joukossa. Kestokui-vikepohjaisessa pihatossa eläimet makai-levat sikin sokin, ja niin ihmisen, koiran kuin haettavan lehmänkin on etsittävä reittinsä välillä varsinaisessa labyrintissä. On kätevää, jos koiralla on hyvä seuraamiskäsky, kyky vaihtaa nopeasti hengailumoodista työskentelymoodiin tilanteiden vaihtuessa, alla jakamistree-

niä ja ylipäätään mahdollisimman reilusti kokemusta.

Muutenkin lypsykarjatyöhön kuuluu paljon jakamista ja/tai sortteeraamista, eläinten siirtelyä ryhmien välillä tuotantovaiheen vaihtuessa. Ohjaajalta vaatii hyvää tilannetajua päättää kuhunkin tilanteeseen sopivin systeemi. Onko esimerkiksi koiran paikka mieluummin avonaisen portin edessä pitäen koko laumaa aidan sisäpuolella, ja päästää sitten ihmisen jakamat eläimet siitä ulos. Vai pidetäänkö portti kiinni ja jaetaan yhdessä

eläimet, ja sitten avataan ja suljetaan portti jaetuille yhdessä. Vai viedäänkö suosiolla isompi porukka johonkin helpompaan erotteluunpaikkaan, ja sitten palautetaan osa takaisin.

Paimenkoiraa on turha pakottaa työhön, johon se ei tunne kykenevänsä. Ja vastavuoroisesti, koira kykenee mihin vain oikein kannustettuna. Tämä on ollut minulle tärkein ohjenuora nuoren koiran koulutuksessa ja töiden opettamisessa. Talvi on kohta täällä, joten harjoittelemisiin!



Pentukoira Bob tutustuu navettaan ja lypsyasemaan rauhallisena hetkenä aamulypsyn jälkeen. Mallia näyttää kaksivuotias Sid, joka opettelee ensimmäistä kesää pihatton töille.

KUVA HELENA PESONEN.

